

DE WANKELE POSITIE VAN DE ONDERZOEKSRECHTER. BEDENKINGEN BIJ DE VERZELFSTANDIGING VAN DE POLITIE EN DE TELOORGANG VAN HET GERECHTELIJK ONDERZOEK

Bart De Smet*

1. De nood aan een herbezinning op het strafrechtelijk vooronderzoek

Criminaliteit en de bestrijding ervan zijn onderwerpen die niet meer uit de actualiteit zijn weg te denken. Haast dagelijks verschijnen er berichten waarin het gerecht een gebrek aan initiatief en doortastendheid wordt verweten. Het vertrouwen in de doeltreffendheid van het gerecht is daardoor tot een dieptepunt geslonken. Wat vooral onrust baart is dat het raderwerk van het gerecht geregeld vastloopt doordat de actoren in het proces hun handelingen onvoldoende op elkaar afstemmen. De meest zwakke schakel in de justitieketen blijkt vooral de controle op de politiediensten te zijn. Er is alom een ontwikkeling gaande waarbij de politie op eigen initiatief opsporingen verricht en zich aan een rechterlijke controle onttrekt. Magistraten worden soms in het ongewisse gelaten over allerlei 'zachte' informatie en lopen vaak aan de leiband van de politie, vooral als het gaat om pro-actieve recherche. Hoe stroef de samenwerking soms verloopt kwam aan de oppervlakte in de zaak DUTROUX (1996). In deze zaak werden vanuit politiekringen pijlen gericht op de onderzoeksrechter, die niet meer in staat zou zijn een centrale positie in te nemen en zelf de opsporing tot een goed einde te brengen. Deze visie stond haaks op het rapport van de Luikse procureur-generaal, waarin niet de onderzoeksrechter maar de politie met de vinger werd gewezen voor het falend gerechtelijk optreden in die zaak.¹ De kritiek luidde dat de politie cruciale bewijsinformatie zou hebben achtergehouden en de onderzoeksrechter buiten spel zou hebben gezet.² Hierdoor ontstond al gauw de indruk dat de politie en de magistratuur eerder elkaar bekampen dan hun krachten te bundelen.

Zoals dit geldt voor de meeste relatieproblemen, gaat het ook hier niet op slechts één partij met de vinger te wijzen. De oorzaak van het conflict ligt veel dieper en raakt de structuur van het strafvorderlijk systeem. In politiekringen hoort men het verwijt dat magistraten zich te veel bekommeren om formaliteiten en zich niet

* Dr. B. DE SMET is verbonden aan het Departement Rechten van de U.I.A.

1. Over de kritiek van de politie verwoord door rijkswachtgeneraal Deridder voor de parlementaire onderzoekscommissie 'Dutroux', zie DE MOOR, F., 'De rechten van de waarheid', *Knack*, 23 oktober 1996, p. 20-21.

2. Over het rapport van procureur-generaal Anne THILY zie EPPINK, D.J., 'Rijkswacht wist meer over Dutroux', *De Standaard*, 20 september 1996, p. 1; DE MOOR, F., 'De fouten en de feiten', *Knack*, 25 september 1996, p. 12-16.

genoeg inspannen om zaken tot op het bot te onderzoeken. Wat de politie vooral dwars zit is dat magistraten soms weinig begrip opbrengen voor haar moeilijke werksituatie en niet steeds vertrouwd zijn met de techniek van het opsporen. Dit ontlokt bij sommige politieambtenaren de reactie om het heft in eigen handen te nemen en zelf opsporingen te verrichten, buiten het parket en de onderzoeksrechter om. Het eigengereid optreden van de politie is een doorn in het oog van parketmagistraten en onderzoeksrechters, die met de leiding van het onderzoek gelast zijn. Vaak kunnen zij pas optreden nadat de politie een uitgebreid onderzoek heeft verricht, zodat een effectieve controle vaak ontbreekt. Soms worden deze magistraten niet op de hoogte gebracht van vertrouwelijke informatie, zoals de identiteit van tipgevers of bedreigde getuigen, waardoor zij hun beschermende taak niet meer behoorlijk kunnen vervullen. De spanning tussen de politie en de magistratuur stijgt en kan slechts worden verlicht als er opnieuw klaarheid komt in de rol van beide instanties. Een prangende vraag is hoe strikt de controle op de politie moet zijn: moet de leidinggevende positie van de onderzoeksrechter worden versterkt of moet de politie meer armslag krijgen om zelf te speuren naar bewijsmateriaal?

2. De onderzoeksrechter als leider van het onderzoek: een juridische fictie?

In de optiek van het Wetboek van Strafvordering (1808) komt het opsporen van misdrijven toe aan een zelfstandig handelende magistraat, de onderzoeksrechter. Op hem rust de taak alle misdaden en wanbedrijven te onderzoeken waarvan de politie kennis heeft, zelfs al zijn geen dwangmaatregelen noodzakelijk (art. 47 Sv.). Volgens de toenmalige wetgever is een onderzoeksrechter de meest geschikte instantie om het onderzoek te leiden en om de verdachte te beschermen tegen een al te voortvarend optreden van de politie.³ Deze rechter zou meer dan het O.M. bereid zijn te letten op wat ook ten voordele van de verdachte pleit. Een instantie die naast het opsporen van misdrijven ook gelast is met de vervolging, zou het onderzoek te veel afstemmen op belastende informatie en daardoor cruciaal bewijsmateriaal links laten liggen.⁴ Voorts zou het gerechtelijk onderzoek de efficiëntie van het proces ten goede komen, omdat de instantie die instaat voor de opsporing tegelijk oordeelt

3. HELIE, F., *Traité de l'instruction criminelle*, Bruxelles, I, 194; VAN CAMP, C., *De onderzoeksrechter*, Antwerpen, De Standaard, 1959, p. 20; FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. en MASSET, A., *Manuel de procédure pénale*, Ed., Collection scientifique de la Faculté de Droit de Liège, 1989, p. 267; BOSLY, D.H., 'L'institution et le statut du juge d'instruction en droit comparé', *R.D.P.*, 1990, p. 827.

4. De waarde van het gerechtelijk onderzoek werd treffend verwoord door Cambacérès, eminent lid van de *Conseil d'Etat*, op de zitting van 11 juni 1808: 'Le ministère public est partie. A ce titre, il lui appartient de poursuivre, mais par cela même, il serait contraire à la justice de le laisser faire des actes d'instructions [...]. Le procureur Impérial serait un petit tyran qui ferait trembler la cité. D'où la nécessité de placer auprès de lui un magistrat qui, n'étant pas partie adverse du prévenu, conserve toute son impartialité'. Zie ESMEIN, A., *Histoire de la procédure criminelle en France*, Parijs, Eduard Duchemin, 1882 (réed. 1978), p. 530.

over inbreuken op de grondrechten van de verdachte.⁵ De politie mocht niet uit eigen beweging opsporingen verrichten, behalve bij betrapping op heterdaad, en was bijgevolg niet meer dan een doorgeefluik voor klachten en aangiften. Van haar werd slechts verwacht misdrijven vast te stellen en daarvan *dadelijk* aangifte te doen bij de procureur des Konings (art. 29 Sv.), die daarop een onderzoeksrechter bij de zaak betreft (art. 47 Sv.).

Het beeld van een zelfstandig speurende onderzoeksrechter is sedertdien sterk afgetakeld. Ruim 90% van alle strafzaken worden afgehandeld door het openbaar ministerie (O.M.), zonder dat daaraan een onderzoeksrechter te pas komt.⁶ De 'afbouw' van het gerechtelijk onderzoek heeft vooral te maken met de overbelasting van het gerechtelijk apparaat. Wanneer de onderzoeksrechter nog in alle strafzaken zou moeten tussenkomen, dreigt het hele systeem vast te lopen. Verder ontwikkelde de politie zich van een los verband van laag geschoolde ambtenaren tot een modern opsporingsapparaat, bestaande uit goed opgeleide agenten.⁷ Ook dit bracht de leidinggevende positie van de onderzoeksrechter aan het wankelen. Opsporing is vooral een zaak van de politie en het parket geworden, zodat de basisprincipes van het Wetboek van Strafvordering sterk aan betekenis hebben ingeboet.

Het overwicht en de verzelfstandiging van de politie komt vooral tot uiting als het gaat om het *pro-actief* opsporen van misdrijven. De praktijk van het pro-actief of 'anticiperend' opsporen, waarbij inlichtingen worden verzameld over beraamde misdrijven, gaf aanleiding tot een aparte voorfase, het *informatieve onderzoek*.⁸ Daarin neemt de politie een sleutelpositie in. Vaak doet de politie een beroep op pro-actieve opsporingsmethoden zonder het parket of de onderzoeksrechter daarvan in kennis te stellen.⁹

In praktijk komt de onderzoeksrechter doorgaans nog slechts tussen om dwangmaatregelen op te leggen op om de verdachte aan te houden.¹⁰ Niet de ernst of

5. HARTEVELD, A.E., *De rechter-commissaris in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, p. 105; GROENHUIJSEN, M.S., 'De herziening van het GVO als onderdeel van de taakverdeling tussen politie, justitie en het rechter-commissariaat', in *Afschaffing of herziening van het gerechtelijk vooronderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1991, p. 26.

6. DE NAUW, A., 'Beknopt overzicht van de juridische regeling van het vooronderzoek in strafzaken', *Panopticon*, 1981, p. 35; VERSTRAETEN, R., 'Enige bedenkingen omtrent de strafprocesrechtelijke implicaties van de voorstellen van de parlementaire onderzoekscommissie inzake banditisme en terrorisme', *Panopticon*, 1990, p. 533.

7. SALAS, D., *Du procès pénal*, Parijs, P.U.F., 1992, p. 155; GARE, D., 'Heeft ons negatief-wettelijke bewijsstelsel zijn langste tijd gehad?', *Del. & Del.*, 1996, p. 127.

8. FIJNAUT, C., *De normering van het informatieve onderzoek in constitutioneel perspectief*, Deventer, Kluwer, 1994, 85 p.

9. RAMBACH, P.H.M., 'Belgien', in *Besondere Ermittlungsmaßnahmen zur Bekämpfung der Organisierten Kriminalität*, GROPP, W. (ed.), Freiburg in Breisgau, Max-Planck-Institut, 1993, 13-55; VAN OUTRIEVE, L. en CAPPELLE, J., 'Twenty years of undercover policing in Belgium: the regulation of a risky police practice', in *Undercover. Police surveillance in a comparative perspective*, Den Haag, Kluwer, 1995, 141-165.

10. HOFFLER, J., *Traité de l'instruction préparatoire en matière pénale*, Kortrijk-Heule, UGA, 1956, p. 115; PIEDBOEUF, F., 'L'avocat fantôme ...', in *Les droits de la défense en matière pénale*, Luik, Ed.

→

ingewikkeldheid van de zaak, maar toevallige omstandigheden bepalen bijgevolg of de onderzoeksrechter de leiding over de opsporing verwerft. Daarbij komt nog dat de onderzoeksrechter vaak wordt ingeschakeld nadat de politie de zaak grondig heeft onderzocht.¹¹ De manoeuvreerruimte van de onderzoeksrechter is dan zodanig krap dat hij meestal niet anders kan dan het spoor te volgen dat de politie voor hem heeft uitgestippeld. De onderzoeksrechter *onderzoekt* dan niet meer, maar *verifieert*.

Zelfs al zou de onderzoeksrechter toch een eigen koers willen varen, dan nog voert de politie vaak de regie over het gerechtelijk onderzoek. Men bemerkt dat de onderzoeksrechter weinig tijd aan zijn onderzoek kan besteden en soms niet goed vertrouwd is met de techniek van het opsporen.¹² Hij is vaak genooddaakt het onderzoek uit te besteden aan de politie, die daardoor steeds meer het voortouw neemt. Hieraan kan nog worden toegevoegd dat de politie soms inlichtingen verzamelt over feiten die het voorwerp uitmaken van een gerechtelijk onderzoek zonder de onderzoeksrechter daarvan op de hoogte te brengen (de zgn. *parallelle opsporing*). De meerwaarde die het gerechtelijk onderzoek zou opleveren, die zou bestaan in een grotere objectiviteit en onpartijdigheid, is daardoor nog nauwelijks te ontdekken.

De geringe betekenis van het gerechtelijk onderzoek heeft het zelfbewustzijn van de politie aangescherpt en de positie van de onderzoeksrechter aan het wankelen gebracht. Vele politieambtenaren zien zichzelf niet als de uitvoerders van rechterlijke bevelen maar als de drijvende kracht van het onderzoek. Hun organisatorische overwicht en de onervarenheid van sommige magistraten bij het op touw zetten van opsporingen, versterken die overtuiging. In politiekringen gaan daarom steeds meer stemmen op voor een herinrichting van de strafvorderlijke organisatie, die erop neerkomt dat de politie een feitelijk monopolie verkrijgt over het opsporen van strafbare feiten.¹³

De gedachte dat magistraten een efficiënte aanpak van de criminaliteit in de weg staan, heeft de laatste tijd opgeld gemaakt. Een goede illustratie is de kritiek op het

→

du jeune Barreau de Liège, 1985, p. 66; FRANCHIMONT, M., MASSET, A. en JACOBS, A., *o.c.*, p. 882; VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, 1991, p. 631.

11. COLLIN, J.P., 'Les rapports du juge d'instruction avec le ministère public, les corps de police et les experts', *R.D.P.*, 1990, p. 879; VANDERMEERSCH, D., 'Le ministère public et le juge', in *Een eigentijds openbaar ministerie*. Handelingen van het colloquium gehouden op het Paleis van Justitie te Brussel op 7 en 8 oktober 1994, Brussel, *B.S.*, 1994, p. 230; DELMASMARTY, M., (e.a.), *Procédures pénales d'Europe*, Parijs, P.U.F., 1995, p. 438.

12. OCKERS, J., 'Is het onderzoek in strafzaken oorzaak van overbelasting van de strafrechter?', *R.W.*, 1990-91, p. 449; DUPONT, L., CHRISTIAENSEN, S. en CLAES, P., 'Knelpunten betreffende het functioneren van het strafrechtelijk vooronderzoek', *Panopticon*, 1992, p. 232.

13. Opmerkelijk in dit verband was de scherpe reactie van P. VAN KEER, voorzitter van het rijkswacht-syndicaat, op de aantijging dat de rijkswacht in de zaak *Dutroux* cruciale informatie zou hebben achtergehouden om de onderzoeksrechter op een zijspoor te zetten. Volgens hem is de geringe doeltreffendheid van het gerecht vooral te wijten aan de onwil of het onvermogen van magistraten om kordaat op te treden en om het politieonderzoek tot een goed einde te brengen. Het risico is groot, aldus VAN KEER, dat het onderzoek stagneert of op een dood spoor belandt zodra het parket of de onderzoeksrechter bij de zaak wordt betrokken. Een doeltreffende rechtshandhaving zou dan alleen maar tot stand komen als de politie misdrijven volgens eigen inzichten mag ophelderen. Zie WILS, J., 'Rijkswachtbond beschuldigt magistratuur van manipulatie', *De Standaard*, 23 september 1996.

gerechtelijk onderzoek in de zaak van de moord op veekeurder VAN NOPPEN (1995). De betrokken onderzoeksrechter uitte toen zijn verontwaardiging over het zelfstandig optreden van de politie en kondigde aan dat hij een ander spoor zou nagaan. Hem werd verweten een 'dwarsligger' te zijn, die tracht over de rug van de politie eer te halen van het onderzoek en zijn positie te versterken.¹⁴ Opmerkelijk is tevens het stereotype beeld van de onderzoeksrechter dat men ontdekt in detectiveromans. Daarin worden politieambtenaren steevast afgebeeld als de stuwende krachten achter het onderzoek, die de juiste denkpiste weten te ontdekken, maar die voor het stellen van cruciale onderzoeksdaten af te rekenen krijgen met het veto van een jaloerse onderzoeksrechter.¹⁵ Eenzelfde beeld wordt opgehangen in politie-series zoals 'Langs de Kade' of 'Heterdaad'. Een vast scenario schijnt te zijn dat de politie op eigen initiatief opsporingen verricht en de zaak pas uit handen geeft als ingrijpende dwangmaatregelen noodzakelijk zijn. De tussenkomst van de onderzoeksrechter wordt daarbij vaak gezien als een nutteloze formaliteit, die de voortgang van het onderzoek afremt en die de verdachte zelfs kan benutten om een rookgordijn te leggen. De vraag rijst dan ook of de onderzoeksrechter, die vaak genoodzaakt is op het kompas van de politie te varen, nog langer een centrale positie in het strafvorderlijk systeem moet innemen.

Om een impasse te vermijden staan verschillende oplossingen open.¹⁶ Een eerste mogelijkheid bestaat erin de leiding van het onderzoek toe te vertrouwen aan het parket en de politie, die dan optreden onder de formele controle van een 'rechter van het onderzoek'. Deze magistraat zou dan niet meer gelast zijn met de leiding van een aantal dossiers, maar zou slechts mogen optreden als een partij hem daartoe uitdrukkelijk verzoekt. Tot de voorstanders van deze pragmatische oplossing behoren ondermeer de Commissie Banditisme-Terrorisme¹⁷ en de Vlaamse Liberale Democraten, die op hun justitiecongres van 1996 de afschaffing van het gerechtelijk onderzoek hebben bepleit.¹⁸ Een ander alternatief is de herwaardering van het gerechtelijk onderzoek. In dit perspectief zou de onderzoeksrechter opnieuw de spilfiguur moeten zijn die een ambtshalve onderzoek verricht en leiding geeft aan de politie. Het behoud van het gerechtelijk onderzoek wordt verdedigd door de Commissie FRANCHIMONT, die in haar rapport van 1995 enkele 'punctuele' aanpassingen

14. EPPINK, D.J., 'Onderzoeksrechter is te vaak een dwarsligger', *De Standaard*, 29 februari 1996.

15. Over deze beeldvorming zie DAMIEN, A., 'A propos de la réforme de l'instruction pénale', *Gaz. Pal.*, 1985, p. 566.

16. De argumenten in de discussie over de structuur van het vooronderzoek zijn verder uitgewerkt in mijn proefschrift, getiteld: *De hervorming van het strafrechtelijk vooronderzoek in België. Moet het gerechtelijk onderzoek in zijn huidige vorm behouden blijven?*, Antwerpen, Intersentia, 450 p.

17. Parlementaire onderzoekscommissie naar de wijze waarop de bestrijding van het terrorisme en het banditisme georganiseerd wordt. Verslag namens de onderzoekscommissie, uitgebracht door de heren VAN PARIJS en LAURENT, *Gedr. St.*, Kamer, 1989-90, nr. 59/8-10, in *De Bende, Het rapport*, Berchem, Epo, 322p.

18. Eindresoluties van het V.L.D.-congres 'Justitie en Veiligheid', 17-19 maart 1995, Brussel, Persdienst V.L.D., resolutie nr. 15.

voorstelde om de werking van het gerecht te verbeteren.¹⁹ Zo opteerde de Commissie voor een 'actieve' onderzoeksrechter juist om te vermijden dat de politie op eigen houtje inlichtingen verzamelt en ingrijpende opsporingshandelingen zou stellen.²⁰

Sedert de onthullingen over de zaak DUTROUX is de discussie over de hervorming van het gerechtelijk onderzoek in een stroomversnelling gekomen. Het klimaat waarin de discussie wordt gevoerd is evenwel niet steeds geschikt om zich te bezinnen op de grondslagen van de strafvordering en om het effect van sommige voorstellen juist in te schatten. Mede als gevolg van de sterke mediatisering van de zaak dreigt het debat te ontsporen in het zoeken naar zondebokken en is de verleiding groot om fouten begaan door individuele magistraten toe te rekenen tot het gerecht in zijn geheel. Het is daarom vereist de discussie over de hervorming van het gerechtelijk onderzoek op een abstract niveau te brengen, waar het gaat om de organisatie van het gerecht, en de sterke en zwakke kanten van elk hervormingsmodel nauwgezet tegenover elkaar af te wegen.

3. Kanttekeningen bij de invoering van een 'rechter van het onderzoek'

3.1. DE ONDERZOEKSRECHTER OP DE BEKLAAGDENBANK

De gedachte van een afstandelijke 'rechter van het onderzoek' ligt de laatste tijd goed in de markt. Men voert aan dat het gerechtelijk onderzoek in zijn huidige vorm een efficiënte rechtshandhaving in de weg staat.²¹ Voorwerp van kritiek is het feit dat de onderzoeksrechter vaak wordt ingeschakeld om in een gevorderd onderzoeksstadium dwangmaatregelen te bevelen. De formaliteiten waarmee een gerechtelijk onderzoek is omringd, zoals de regering der rechtspleging, zijn ook in deze gevallen van toepassing, waardoor de berechting van de zaak soms maanden vertraging oploopt. Als de onderzoeksrechter nu wordt omgeschakeld tot een 'rechter van het onderzoek', kan het parket dwangmaatregelen vorderen zonder het dossier uit handen te moeten geven. Hierdoor kan sneller tot dagvaarding worden overgegaan. De invoering van een 'rechter van het onderzoek' houdt tevens in dat alle strafzaken volgens eenzelfde stramien kunnen afgehandeld worden. Er is immers geen onderscheid meer tussen het gerechtelijk onderzoek en het opsporingson-

19. COMMISSIE STRAFPROCESRECHT, *Hervorming van het strafprocesrecht*, Antwerpen, Maklu, 1994, 194 p.

20. *Ibid.*, p. 40.

21. BAUVE, J.P., 'Le juge d'instruction en question', *Gaz.Pal.*, 1987, 566; MACHIELSE, A.J.M., *Een requiem voor het gerechtelijk vooronderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 47 p.; COLLIN, J.P., 'Les rapports du juge d'instruction avec le ministère public, les corps de police et les experts', *R.D.P.*, 1990, 857-888; FUNAUT, C., 'Het rapport van de Commissie Moons in vergelijkend perspectief', in *Afschaffing of herziening van het gerechtelijk vooronderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1991, p. 106; DELMAS-MARTY, M., 'Les pouvoirs du juge d'instruction', *Rev.Sc.Mor.Pol.*, 1993, 409-424; KNIGGE, G., *o.c.*, 1994, p. 83.

derzoek, zodat de strafvordering doorzichtiger wordt en er minder risico bestaat dat vormfouten worden begaan.

Aan de onderzoeksrechter wordt niet alleen verweten dat hij te weinig vat heeft op het onderzoek. Paradoxaal heeft hij ook de naam een oppermachtige figuur te zijn, die niet meer goed past in een democratische rechtsstaat. Aanleiding is de ijver van sommige onderzoeksrechters bij het uitspitten van grootscheepse corruptiezaken, waarin namen van vooraanstaande politici en industriëlen circuleren. De kritiek luidt dat de onderzoeksrechter, juist doordat hij ruime bevoegdheden op zelfstandige basis aanwendt, een potentieel gevaar vormt voor nationale belangen.²² Ook zou hij iemands reputatie kunnen aantasten zonder dat daartegen enig verweer mogelijk is. Veel van deze kritiek richt zich op een dubbele hoedanigheid van de onderzoeksrechter, die de functies van politieman en van rechter cumuleert. Volgens de critici zou de onderzoeksrechter bij het verlenen van dwangmiddelen geen afstand kunnen nemen van zijn onderzoek, en het belang van het onderzoek te zwaar laten doorwegen.²³ Hierbij rijst tevens de vraag of de onderzoeksrechter, die onder het toezicht staat van de procureur-generaal, zich wel voldoende onpartijdig kan opstellen. Tegenstanders van het huidige systeem zien de onderzoeksrechter vaak als een verlengstuk van het parket, dat vooral ijver aan de dag legt om belastende informatie op te sporen.²⁴ Zo tilde de Commissie Banditisme-Terrorisme zwaar aan de onderdanige houding van de Nijvelse onderzoeksrechter SCHLICKER, die regelmatig in overleg trad met de procureur des Konings en trouw diens instructies scheen op te volgen.²⁵ Deze situatie was voor de Commissie een reden om een 'rechter van het onderzoek' voor te stellen, die in alle onpartijdigheid zou kunnen oordelen over de inzet van ingrijpende opsporingsmethodes. Afschaffing van het gerechtelijk onderzoek zou bijgevolg ook noodzakelijk zijn om het rechtsbeschermend gehalte van het proces te verhogen.

22. RAFFY, S., 'Nos juges vont-ils trop loin?', *Le Nouvel Observateur*, 4 août 1994, p. 24-25; ALIA, J., 'Ces juges qui n'ont plus peur de rien', *Le Nouvel Observateur*, 18 juillet 1996, 26-31.

23. LIBMAN, C. en EMMANUEL, H., *Justice impossible*, Parijs, Ed. Robert Laffont, 1974, p. 49; DAMIEN, A., 'A propos de la réforme de l'instruction pénale', *Gaz.Pal.*, 1985, p. 566; GARREC, M., 'La juridiction d'instruction est-elle indispensable?', *J.C.P.*, 1986, I, 3266; DELMAS-MARTY, M., 'Les pouvoirs du juge d'instruction', *Rev.Sc.Mor.Pol.*, 1993, p. 412.

24. SASSERATH, S., 'Exposé critique', in *Les Nouvelles, procédure pénale*, Brussel, Larcier, 1946, Tôme Ier, Vol. II, p. 852; HUTSEBAUT, F., 'Meningen van advocaten over (veranderingen in) het vooronderzoek', *Panopticon*, 1981, p. 150; COLLIN, J.P., 'Les rapports du juge d'instruction avec le ministère public, les corps de police et les experts', *R.D.P.*, 1990, p. 873.

25. Parlementaire onderzoekscommissie naar de wijze waarop de bestrijding van het terrorisme en het banditisme georganiseerd wordt. Verslag namens de onderzoekscommissie, uitgebracht door de heren VAN PARIJS en LAURENT, *Gedr. St.*, Kamer, 1989-90, nr. 59/8-10, in *De Bende, Het rapport*, Berchem, Epo, 1990, p. 289.

3.2. DRAAGT EEN RECHTER VAN HET ONDERZOEK BIJ TOT EEN EFFICIËNT PROCES?

Of de invoering van een 'rechter van het onderzoek' leidt tot een betere rechtsbedeling, valt echter te betwijfelen. Vooreerst kunnen vraagtekens worden geplaatst bij de *efficiency* van een systeem waarin een 'rechter van het onderzoek' de politie controleert. Het gaat niet op de verzwakte positie van de onderzoeksrechter in te roepen als argument om zijn autonoom optreden aan banden te leggen. Indien een rechtsinstelling niet behoorlijk schijnt te functioneren, dient dan niet eerst gezocht te worden naar de juiste condities om haar goed en feilloos te laten en te doen functioneren? Een herverdeling van functies, waarbij de opsporing aan de onderzoeksrechter wordt onttrokken, is alleen maar verantwoord als dit de kiem vormt voor een doeltreffende en eerlijke rechtshandhaving. Afschaffing van het gerechtelijk onderzoek is bijgevolg slechts te overwegen als vaststaat dat deze onderzoeksvorm geen extra rechtsbescherming oplevert. Over deze *meerwaarde* lopen de meningen nu juist uiteen.

Auteurs die een 'rechter van het onderzoek' bepleiten gaan er vaak vanuit dat het gerechtelijk onderzoek niet meer voordelen biedt dan een onderzoek dat geheel in de handen ligt van de politie. Het feit dat de onderzoeksrechter meestal om formele redenen tussenkomt en zijn onderzoek vaak uitbesteedt aan de politie, zou deze stelling ondersteunen. De zwakte van deze redenering is echter dat de 'aftocht' van de onderzoeksrechter eerder te maken heeft met externe factoren, zoals de overbelasting van het gerecht, dan met een inefficiënt optreden van deze magistraat. Zo wordt een onderzoeksrechter in Antwerpen jaarlijks gelast met de leiding over 350 dossiers van allerlei soort, die hij onmogelijk zelf tot op het bot kan uitspitten. Om resultaten te behalen heeft hij praktisch geen andere keus dan de opsporing toe te vertrouwen aan de politie, die daarvoor wel de nodige middelen ter beschikking heeft. Zo zijn er in België ruim 33.000 politieambtenaren, terwijl er nog geen 100 onderzoeksrechters zijn om de opsporing in goede banen te leiden! De hoge werklast van de onderzoeksrechter veroorzaakt tevens een kettingreactie, in die zin dat het parket ertoe wordt aangespoord om nog meer zaken buiten deze magistraat om af te handelen. Het beeld van een onderzoeksrechter als marionet van de politie is dus te simplistisch om de invoering van een 'rechter van het onderzoek' kracht bij te zetten. Wanneer het aantal onderzoeksrechters verhoogt en elke onderzoeksrechter minder dossiers te verwerken krijgt, is de kans groot dat deze magistraat opnieuw een centrale plaats in de strafvordering kan innemen. De afschaffing van het gerechtelijk onderzoek ligt dan niet meer voor de hand.

Voorts is het gevaarlijk om overwegingen van *efficiency* in te roepen om de strafvordering te reorganiseren en om te snoeien in de formaliteiten waarmee een gerechtelijk onderzoek gepaard gaat.²⁶ Het gevaar bestaat dan dat de zorg voor de kwaliteit van de rechtshandhaving verzwakt en dat alles wordt gezet op een stroom-

26. KELK, C., 'Het strafrecht in de tang van het instrumentalisme', in *Symposium strafrecht. Vervolg van een grondslagendebat*, Arnhem, Gouda Quint, 1993, 1-84.

lijning van het 'strafvorderlijk bedrijf', waarbij de politie meer bevoegdheden krijgt en aan een minder strakke controle onderworpen is. Het streven naar een beter *management* in de justitiële organisatie mag er bijgevolg niet toe leiden dat afbreuk wordt gedaan aan de rechtsbeschermende component van het strafproces. De rechten van de verdediging en de zorgvuldigheid van de afdoening moeten steeds zijn gewaarborgd, zelfs al heeft het gerecht te kampen met overbelasting en met 'kortsluitingen' tussen zijn onderdelen.

Het evenwicht tussen de diverse belangen in het proces dreigt echter ontwricht te worden als de onderzoeksrechter aan de zijlijn moet blijven en slechts *occasioneel* tussenkomt, om dwangmaatregelen te bevelen. In een systeem opgebouwd rond een 'rechter van het onderzoek' krijgt het O.M. een allesoverheersende rol toegewezen, daar het volledig instaat voor de opsporing én vervolging van het misdrijven. Volgens sommigen doet deze cumulatie van functies geen afbreuk aan de kwaliteit van het proces omdat het parket zorg moet dragen voor een objectieve waarheidsvinding en dus niet eenzijdig te werk mag gaan.²⁷ Het is echter niet omdat de procureur des Konings zich onpartijdig *behoort* op te stellen dat hij in werkelijkheid als een onpartijdige instantie *handelt*. Uit een normatieve premisse kunnen nu eenmaal geen betrouwbare conclusies worden getrokken, vermits er nooit zekerheid bestaat of het vooropgestelde doel zal gerealiseerd worden.

Bovendien rijst de vraag of het neutraal of *magistraatelijk* karakter van het O.M. niet overtrokken is. De procureur des Konings is immers gelast met de vervolging en treedt in de dynamiek van het strafproces op als de natuurlijke tegenspeler van de verdachte. Het gevaar bestaat nu dat de procureur, precies doordat hij de strafvordering op gang brengt, overwegend aandacht schenkt aan bezwarende informatie.²⁸ Dergelijke bewustzijnsvernauwing blijkt overigens inherent te zijn aan het menselijk denken. Psychologen hebben vastgesteld dat mensen, eenmaal zij een standpunt hebben ingenomen, sterk geneigd zijn enkel informatie te zoeken die hun visie ondersteunt.²⁹ Een goede oordeelsvorming vereist daarom dat de onderzoeker meerdere denkpijsten bewandelt en openstaat voor informatie die zijn werkhypothese ontkracht. Om het risico op een selectieve bewijsvergaring te verminderen, past het de onderzoeksrechter als leider van het onderzoek te handhaven. Van hem wordt slechts verwacht de materiële waarheid te ontdekken en erop toe te zien dat geen

27. CLOSE, F., 'Et le parquet?', in *Les droits de la défense en matière pénale*, Luik, Ed. du Jeune Barreau de Liège, 1985, p. 116; DE DOELDER, H., *Het O.M. in positie*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 33 p.; COLLIN, J.P., 'Les rapports du juge d'instruction avec le ministère public, les corps de police et les experts', *R.D.P.*, 1990, p. 860; DE WIT, L.A.J.M., 'Herziening van het gerechtelijk vooronderzoek', *Del. & Del.*, 1991, 592-298; MACHIELSE, A.J., 'De Rechter-Commissaris in strafzaken', *N.J.B.*, 1992, 412-415; KNIGGE, G., 'De strafvordering in het geding', in *Herbezinning op (de grondslagen van) het Wetboek van Strafvordering* (Handelingen Nederlandse Juristenvereniging), Zwolle, Tjeenk Willink, 1994, p. 55-59.

28. SIMON, J., *Strafvordering, Handboek van het Belgisch strafprocesrecht*, Bruxelles, Bruylant, 1949, p. 195; KÜHNE, H.H., 'Germany', in *Criminal procedure systems in the European Community*, VAN DEN WYNGAERT, C. (ed.), Londres, Butterworths, 1993, p. 141.

29. CROMBAG, H.F.M. en COHEN, M.J., 'Ook rechters maken menselijke fouten', in *De menselijke factor*, Arnhem, Gouda Quint, 1991, p. 232-235.

ongeeoorloofde inbreuk wordt gemaakt op de grondrechten van de verdachte. De onderzoeksrechter staat op een afstand van de vervolging en biedt daardoor de meeste garanties voor een objectieve samenstelling van het dossier.³⁰ Vereist is wel dat de onderzoeksrechter loskomt van het parket en dat de partijen voldoende middelen ter beschikking hebben om diens onpartijdigheid af te dwingen.

Voorts kan men zich afvragen of er in een systeem zonder onderzoeksrechter voldoende bescherming wordt geboden tegen een eenzijdig optreden van de politie. Zo bemerkt men dat in Duitsland, waar het parket als enige instantie de leiding over het onderzoek uitoefent, de politie een grote armslag krijgt om zelf opsporingen te verrichten.³¹ Slechts in zeer ernstige of delicate zaken is het parket nauw betrokken bij het verzamelen van bewijsmateriaal. Ook in België stelt men vast dat het parket zich eerder toelegt op de vervolging dan op sturen van het politieonderzoek.³² Deze situatie heeft veel te maken met de veelzijdigheid van het O.M., dat naast het opsporen en vervolgen van misdrijven instaat voor tal van administratieve aangelegenheden, zoals de coördinatie van het opsporingsbeleid. Het parket moet zich nu zodanig bezighouden met het management van de strafrechtsbedeling dat het nauwelijks nog tijd heeft om controle op de politie uit te oefenen.³³ De politie versterkt hierdoor haar greep op het onderzoek, wat vanuit rechtsbeschermend oogpunt niet zonder gevaar is. Politieambtenaren hebben als taak de belangen van de samenleving te behartigen en zijn in rolbezetting van het strafproces eerder de opponent dan de bondgenoot van de verdachte.³⁴ Hun onderzoek is van nature uit gericht tegen de verdachte, waardoor een neutrale opstelling soms moeilijk is vol te houden. Geconfronteerd met een forse toename van het aantal misdrijfmeldingen, staat de politie onder zware druk om snel strafbare feiten op te helderen en misdadigers voor te leiden. Hierdoor verzwakt de aandacht van de politie voor het verzamelen van ontlastend bewijsmateriaal. Men bemerkt vaak dat de politie, eens zij meent de dader te hebben ontmaskerd, haar onderzoek overwegend afstemt op gegevens à

30. CHAMBON, P., *Le juge d'instruction*, Paris, Dalloz, 1972, p. 68; SOHIER, J., 'En guise d'adieu à l'instruction', *J.T.*, 1980, p. 73; FRANCHIMONT, M., 'Le statut personnel et institutionnel du juge d'instruction', *R.D.P.*, 1990, p. 856; WAQUET, P., 'Réflexions sur les rapports de la Commission Justice Pénale et Droits de l'Homme', *R.S.C.*, 1991, p. 521; CORSTENS, G.J.M., *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1993, p. 283; SAMET, C., 'Une justice pour la démocratie italienne', *Rev.Pén.Dr.Pén.*, 1995, p. 172.

31. ERNESTI, G., 'Staatsanwaltschaft, Polizei und die Zusammenarbeit mit den Nachrichtendiensten', *Zeitschrift für Rechtspolitik*, 1986, p. 57; BEVERS, H. en JOUBERT, Ch., *Politieke samenwerking in Europa*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, p. 92 en 161; LILIE, H., 'Das Verhältnis von Polizei und Staatsanwaltschaft im Ermittlungsverfahren', *Z.St.W.*, 1994, 625-643.

32. COLLIN, J.P., 'Les rapports du juge d'instruction avec le ministère public, les corps de police et les experts', *R.D.P.*, 1990, p. 865; DE NAUW, A., *Les métamorphoses administratives du droit pénal de l'entreprise*, Gent, Mys & Breesch, 1994, p. 7; DE RUYVER, B. en FIJNAUT, C., 'De restauratie van het recht van onderzoek? Tevreden experten over de Parlementaire Onderzoekscommissie "Mensenhandel"', *Panopticon*, 1994, p. 105.

33. BAUWENS, N., 'Het beleid van het openbaar ministerie', *R.W.*, 1994-95, p. 586.

34. CORSTENS, G.J.M., *Het Nederlandse strafprocesrecht*, Arnhem, Gouda Quint, 1993, p. 283.

charge.³⁵ Voorts zien sommige politieambtenaren het opsporen van ontlastende informatie als een taak voor de raadsman van de verdachte.³⁶ Een eenzijdig verricht onderzoek is in deze context dan niet uitgesloten.

Daarbij komt nog dat de politiediensten soms in een bitsige concurrentiestrijd verweekeld zijn en externe controle moeilijk aanvaarden. Om de verdiensten van het eigen korps te accentueren, tracht elke politiedienst vaak zo vlug mogelijk resultaat te behalen en de vermeende daders op te pakken. In een dergelijke prestigeslag is er voor een sereen en objectief verricht onderzoek maar weinig ruimte. Opsporing mag daarom niet worden overgelaten aan de politie maar moet het voorwerp zijn van een rechterlijke controle. Een actieve onderzoeksrechter, die zich geheel kan toelagen op de recherche en op het toetsen van dwangmiddelen, lijkt ons het best geplaatst om die controle uit te oefenen.

Effectieve controle op de politie is echter alleen maar mogelijk als de onderzoeksrechter een overzicht heeft van de zaak en zelf de betrouwbaarheid van de bewijsgegevens kan toetsen. Tegenstanders van het gerechtelijk onderzoek vinden deze controle echter te omslachtig en stellen voor het opleggen van dwangmiddelen toe te vertrouwen aan een 'rechter van het onderzoek', die niet actief bij de opsporing betrokken is.³⁷ Het valt te betwijfelen of deze magistraat, die boven het eigenlijke onderzoek staat, erin slaagt de verschillende belangen in het geding nauwgezet tegenover elkaar af te wegen. Een 'rechter van het onderzoek' kan niet uit eigen beweging handelen en kan niet nagaan of de hem verstrekte informatie volledig en betrouwbaar is.³⁸ Hij is niet in staat zich een eigen beeld van de zaak te vormen en heeft geen zicht op alle elementen in het dossier. Hierdoor kan hij meestal niet anders dan machtiging te verlenen aan het parket en politie, zodat zijn controle niet verder reikt dan het zetten van een rubberen stempel.

35. FIELD, S., ALLDRIDGE, P. en JÖRG, N., 'Prosecutors, examining judges and control of police investigations', in *Criminal justice in Europe*, Oxford, Clarendon Press, 1995, p. 247; DELMAS-MARTY, M. (e.a.), *Procédures pénales d'Europe*, Parijs, P.U.F., 1995, p. 424.

36. CROMBAG, H.F.M., VAN KOPPEN, P.J. en WAGENAAR, W.A., *Dubieuze Zaken. De psychologie van het strafrechtelijk bewijs*, Amsterdam, Contact, 1992, p. 133.

37. BAUVE, J.P., 'Le juge d'instruction en question', *Gaz.Pal.*, 1987, 566; MACHIELSE, A.J.M., *Een requiem voor het gerechtelijk vooronderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1989, 47 p.; COLLIN, J.P., 'Les rapports du juge d'instruction avec le ministère public, les corps de police et les experts', *R.D.P.*, 1990, 857-888; DELMAS-MARTY, M., 'Les pouvoirs du juge d'instruction', *Rev.Sc.Mor.Pol.*, 1993, 409-424.

38. VERSTRAETEN, R., 'Enige bedenkingen omtrent de strafprocesrechtelijke implicaties van de voorstellen van de parlementaire onderzoekscommissie inzake banditisme en terrorisme', *Panopticon*, 1990, p. 555; VAN DEN HOUT, P.J., 'Het af luisteren van telefoongesprekken in het licht van de voorstellen van de Commissie Moons', *Del. & Del.*, 1991, p. 646.

3.3. STAAT EEN 'RECHTER VAN HET ONDERZOEK' GARANT VOOR EEN BETERE RECHTSBESCHERMING?

Auteurs die een 'rechter van het onderzoek' voorstellen twijfelen er ook aan of de onderzoeksrechter in staat is zich onpartijdig op te stellen. De kritiek luidt dat de onderzoeksrechter, wanneer hij oordeelt over de toepassing van dwangmaatregelen, de waarde van zijn onderzoeksresultaten overschat en de belangen van de verdachte terzijde schuift.³⁹ Onpartijdigheid vergt distantie, die alleen maar zou bereikt worden als de onderzoeksrechter niet actief aan het onderzoek mag deelnemen. De stelling dat de dubbele hoedanigheid van de onderzoeksrechter afbreuk doet aan zijn onpartijdigheid, is echter betwistbaar. Het is niet omdat een rechter eigenmachtig opsporingen verricht dat hij niet meer met de vereiste onpartijdigheid zou kunnen wikken en wegen. Opsporing is immers een activiteit die zich niet noodzakelijk *tegen* de verdachte ontplooit. Het is best mogelijk dat de rechter zich een objectief oordeel vormt juist doordat hij zelf bewijsmateriaal kan verzamelen en een inzicht krijgt in het ganse dossier. Zo kan het vooruitzicht een dwangmaatregel op te leggen de onderzoeksrechter ertoe aanzetten bijkomende informatie te verzamelen, opdat de belangenafweging op een soliede basis zou gebeuren.

Toch blijft het dat een afstandelijke 'rechter van het onderzoek' psychologisch meer het aanschijn van een onpartijdige instantie geniet. De keerzijde van de medaille is echter dat de controle op dwangmaatregelen een louter formele toets blijft. Bij gebrek aan eigen onderzoeksbevoegdheden tast een 'rechter van het onderzoek' in het duister over de feitelijke toedracht van de zaak, zodat een degelijke belangenafweging niet mogelijk is. De onpartijdigheid van de 'rechter van het onderzoek' is bijgevolg slechts uiterlijke schijn. Praktisch beschikt deze magistraat over te weinig informatie om een inhoudelijke controle uit te oefenen.⁴⁰ Echte onpartijdigheid wordt pas bereikt als de onderzoeksrechter zelf de betrouwbaarheid van bewijsgegevens kan controleren en zich in een concreet dossier kan verdiepen.

De tussenkomst van de onderzoeksrechter biedt echter geen waterdichte garanties voor een weloverwogen toepassing van dwangmaatregelen. Veel hangt immers af van de kritische ingesteldheid van de onderzoeksrechter. Sommige onderzoeksrechters komen erg snel tot de bevinding dat het 'belang van het onderzoek' een inbreuk op de grondrechten van de verdachte rechtvaardigt.⁴¹ Hun toetsing blijft dan veelal

39. VAN DE LAAR, J.M., 'De Rechter-Commissaris: speler of scheidsrechter in het voorbereidende onderzoek?', *Del. & Del.*, 1989, p. 382; SWART, A.H.J., 'Die Europäische Menschenrechtskonvention und das niederländische Strafprozeßrecht', *Z.St.W.*, 1993, p. 67; QUARRE, Ph., 'L'avant-projet de réforme de la procédure pénale: la montagne aurait-elle accouché d'une souris?', *Journal des Procès*, 1994, nr. 263, p. 10.

40. HERMANS, H.L.C., 'De herziening van het gerechtelijk vooronderzoek: een visie van het rechter-commissariaat', in *Afschaffing of herziening van het gerechtelijk vooronderzoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1991, p. 49.

41. KLERKS, P., 'Covert policing in the Netherlands', in *Undercover, Police surveillance in comparative perspective*, Den Haag, Kluwer, 1995, p. 112; NAEYE, J. en SCHALKEN, T.M., 'Commissie-Van Traa en de crisis in de opsporing', *N.J.B.*, 1996, p. 203.

beperkt tot de overtuigingskracht van bewijsgegevens: machtiging wordt steeds verleend zodra de informatie van de politie aannemelijk en zwaarwichtig overkomt. Deze controle mist echter de nodige diepgang. Niet de hoeveelheid of zwaarwichtigheid, maar de kwaliteit moet de maatstaf voor beoordeling zijn. De onderzoeksrechter moet actief (durven) nagaan of de informatie van de politie voldoende betrouwbaar is en op regelmatige wijze werd verkregen. Wanneer daarover twijfels bestaan, moet hij zich kordaat verzetten tegen een (verdere) inbreuk op de privacy van de verdachte, zoniet is er van een eerlijke rechtshandhaving geen sprake meer. Een nauwgezette toetsing vereist moed en vastberadenheid, omdat het niet verlenen van een machtiging vaak op onbegrip stuit bij de politie en – zeker – bij de publieke opinie. Het past daarom het ambt van onderzoeksrechter toe te vertrouwen aan meer ervaren magistraten, die hun sporen reeds hebben verdiend door hun dienst als vonnisrechter.⁴² Men mag verwachten dat deze rechters zich minder snel op sleeptouw laten nemen door de politie en met enig gezag een afwijzende beslissing nemen.⁴³ Verder is het nodig dat de onderzoeksrechter de nodige tijd krijgt om de opportuniteit van dwangmaatregelen te beoordelen. Er moet daarom afgestapt worden van de praktijk waarbij de onderzoeksrechter de leiding over het onderzoek verwerft op het moment dat dwangmaatregelen geen uitstel meer dulden.

Tegenstanders van het gerechtelijk onderzoek menen verder dat de onderzoeksrechter zich niet onpartijdig kan opstellen omdat hij onder het disciplinair gezag staat van de procureur-generaal bij het Hof van Beroep.⁴⁴ Onpartijdigheid is in deze visie pas gewaarborgd als de onderzoeksrechter ambtshalve geen onderzoek meer kan verrichten. Er bestaat vrij grote eensgezindheid over het feit dat het disciplinair gezag van de procureur-generaal een schaduw werpt over de onpartijdigheid van de onderzoeksrechter.⁴⁵ Een onderzoeksrechter die een verwittiging krijgt van de procureur-generaal kan zich geremd voelen om een eigen opsporingsstrategie te ontwikkelen. Het risico bestaat dat hij zich vooral inspannt om bewijsgegevens te verzamelen die de tenlastelegging ondersteunen.⁴⁶ Bovendien ontstaat naar de bui-

42. VAN CAMP, C., *De onderzoeksrechter*, Antwerpen, De Standaard, 1959, p. 104; KRINGS, E., 'Kritische kanttekeningen bij een verjaardag', *R.W.*, 1987-88, p. 171; CORSTENS, G.J.M. en ROORDING, J.F.L., 'L'instruction préparatoire aux Pays-Bas', *R.S.C.*, 1995, p. 255.

43. DE ROOS, Th. A. en MOLS, G.P.M.F., 'Rechtsbijstand, toetsing en rechtsbescherming en het rapport-Van Traa', *N.J.B.*, 1996, p. 210.

44. VERSELE, S., 'Het niet te verwaarlozen 1914-ontwerp over de hervorming van het vooronderzoek', *R.W.*, 1948-49, p. 643; LIBMAN, C. en EMMANUEL, H., *Justice impossible*, Parijs, Ed. Robert Laffont, 1974, p. 62; COLLIN, J.P., 'Les rapports du juge d'instruction avec le ministère public, les corps de police et les experts', *R.D.P.*, 1990, 857-888.

45. DELESTREE, P., *L'instruction préparatoire après la réforme judiciaire*, Parijs, Enseignement et perfectionnement techniques, 1959, p. 33; FRANCHIMONT, M., 'Le statut personnel et institutionnel du juge d'instruction', *R.D.P.*, 1990, p. 854; VANDERMEERSCH, D., 'Le ministère public et le juge', in *Een eigentijds openbaar ministerie*. Handelingen van het colloquium gehouden op het Paleis van Justitie te Brussel op 7 en 8 oktober 1994, Brussel, B.S., 1994, p. 229.

46. FRANCHIMONT, M., 'Le statut personnel et institutionnel du juge d'instruction', *R.D.P.*, 1990, p. 854; VANDERMEERSCH, D., 'Le ministère public et le juge', in *Een eigentijds openbaar ministerie*. Handelingen van het colloquium gehouden op het Paleis van Justitie te Brussel op 7 en 8 oktober 1994, Brussel, B.S., 1994, p. 229.

tenwereld de schijn dat de onderzoeksrechter zich moet schikken naar de instructies van zijn disciplinaire overste, en *de facto* een verlengstuk is van het parket. De vraag is echter of de invoering van een 'rechter van het onderzoek' de enige mogelijke uitweg is om tot een onpartijdige controle op het onderzoek te komen. Gesteld dat het O.M. erin zou slagen het gerechtelijk onderzoek op een zijdelingse manier te beïnvloeden, is het dan niet logischer de politie van de onderzoeksrechter te versterken? Verschillende mogelijkheden staan open om de band tussen het parket en de onderzoeksrechter losser te maken, zodat de waarborgen rondom een gerechtelijk onderzoek kunnen behouden blijven. Een goede oplossing bestaat erin het toezicht op de onderzoeksrechter te onttrekken aan de procureur-generaal en over te dragen aan de kamer van inbeschuldigingstelling. Dit onderzoeksgerecht is immers bevoegd om lacunes in het gerechtelijk onderzoek te verhelpen door bijkomende onderzoeksdaden te bevelen of door de zaak naar zich toe te trekken (art. 235 Sv.).

Het gerechtelijk onderzoek wordt tenslotte ervaren als een hinderpaal voor de rechten van de verdediging. Tijdens het gerechtelijk onderzoek wordt de verdachte gezien als een lijdzaam *object*. Weliswaar kan hij om bijkomende opsporingen verzoeken, doch het staat de onderzoeksrechter vrij te oordelen of hij daaraan gevolg geeft.⁴⁷ Doordat de onderzoeksrechter ambtshalve alle nuttige bewijzen verzamelt, zowel à charge als à décharge, zou een actieve deelname van de verdachte aan het onderzoek niet nodig zijn om de waarheid aan het licht te brengen.⁴⁸ Volgens de critici van het systeem staat dergelijk *paternalisme* een goede rechtsbescherming in de weg.⁴⁹ De verdachte zou zelf zijn verdediging moeten kunnen opbouwen door actief te speuren naar ontlastend bewijsmateriaal. Vandaar dat gepleit wordt voor een 'rechter van het onderzoek', die slechts op vordering van een partij mag handelen. Een systeem waarin de verdachte zelf voor zijn belangen moet opkomen, spreekt zeker aan. Of alle verdachten gediend zijn met deze nieuwe rolbezetting valt echter te betwijfelen. Vooral voor minder begoede verdachten is het een zware opgave om alert te reageren op onvolkomenheden in het onderzoek.⁵⁰ Het is daarom goed dat verdachten automatisch kunnen rekenen op de controle door een onderzoeksrechter, zeker als er gewichtige belangen op het spel staan.

47. FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. en MASSET, A., *Manuel de procédure pénale*, Ed. Collection scientifique de la Faculté de Droit de Liège, 1989, p. 277; DECLERCQ, R., *Beginnelen van strafvordering*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1994, p. 161.

48. BEKAERT, H., *La manifestation de la vérité dans le procès pénal*, Brussel, Bruylant, 1972, p. 17.

49. GARREC, M., 'La juridiction d'instruction est-elle indispensable?', *J.C.P.*, 1986, I, 3266; DELMAS-MARTY, M., 'Les pouvoirs du juge d'instruction', *Rev.Sc.Mor.Pol.*, 1993, p. 413.

50. JACQUIN, P. en VOGELWEITH, A., 'La procédure pénale et libertés', *Justice*, 1991, nr 132, p. 8; VAN DEN WYNGAERT, C., *Strafrecht en strafprocesrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Maklu, 1994, II, p. 632.

4. De nood aan een herwaardering van het gerechtelijk onderzoek

De loutere toedeling van bevoegdheden aan een onderzoeksrechter garandeert nog niet dat zaken op een vlotte en onpartijdige manier onderzocht worden. Veel hangt immers af van de bekwaamheid van de onderzoeksrechter en van de omstandigheden waarin hij moet functioneren. Als de onderzoeksrechter niet de kans krijgt zijn vooraanstaande rol opnieuw waar te maken, heeft een herwaardering van het gerechtelijk onderzoek maar weinig zin.

De tussenkomst van de onderzoeksrechter houdt enkel garanties in voor een grotere objectiviteit wanneer hij in een zo vroeg mogelijk stadium de leiding over de opsporing in handen krijgt. Het gerechtelijk onderzoek mag daarom niet meer worden opgevat als een formeel kader voor het opleggen van dwangmiddelen, maar als een middel om ernstige en complexe zaken tot klaarheid te brengen. Het parket zou daarom een gerechtelijk onderzoek moeten instellen indien het meent een zware straf te moeten vorderen of als de feiten dermate complex zijn dat de zaak niet in een kort tijdbestek kan opgehelderd worden.

Voorts moet de onderzoeksrechter de nodige kansen krijgen om effectief de leiding te kunnen geven aan de politie. Dit houdt in dat de onderzoeksrechter voldoende tijd moet kunnen besteden aan de opsporing en dus niet met dossiers mag overstelpt worden. Opmerkelijk hierbij is het grote verschil in slagkracht tussen de politie en de onderzoeksrechter. Terwijl het korps en de middelen van de Rijkswacht de laatste jaren fors toenamen, bleef het aantal onderzoeksrechters nagenoeg constant, terwijl de werklast van deze magistraten steeds groter werd.⁵¹ Er is dus dringend nood aan meer onderzoeksrechters, zodat deze magistraten opnieuw op het terrein kunnen optreden en de activiteiten van de politie op de voet kunnen volgen.

Wil de onderzoeksrechter zijn rol goed kunnen vervullen, dan moet hij tevens een specifieke deskundigheid opbouwen in het opsporen van misdrijven. Van belang is dat de onderzoeksrechter vertrouwd is met moderne opsporingstechnieken, zodat hij het politieonderzoek kan waarderen en in de juiste richting kan dirigeren. Elke beginnende onderzoeksrechter zou daarom een cursus opsporingstechnieken moeten volgen en praktische ervaring moeten kunnen opdoen in de vorm van een stage bij de politiediensten. Tenslotte is een specialisatie van de onderzoeksrechter noodzakelijk om ook in technische en complexe zaken een evenwichtige samenstelling van het dossier te waarborgen. Vooral in zaken van ernstige milieuovertredingen of van grootscheepse fraude zou de opsporing moeten toevertrouwd worden aan gespecialiseerde onderzoeksrechters, die over het ganse land zouden moeten kunnen optreden. De beperkte actieradius van de onderzoeksrechter, die in principe reikt tot aan de grenzen van zijn arrondissement, vormt een tijdrovende en verlammende hinderpaal voor de opsporing van complexe en georganiseerde vormen van criminaliteit. Een doeltreffend optreden is meestal slechts mogelijk als de volledige structuur van een

51. Over de stijgende werklast van de onderzoeksrechter zie VAN KERCKVOORDE, J., *Strafrechtsbedeling in België, Een selectie uit de Belgische gerechtelijke statistieken over de periode 1898-1986*, Antwerpen, Kluwer Rechtswetenschappen België, 1993, p. 43.

criminele organisatie in kaart wordt gebracht en als de politie gelijktijdig op diverse plaatsen kan toeslaan. Naast de nationale (parket)magistraten zouden daarom ook *nationale onderzoeksrechters* moeten aangesteld worden, die in staat zouden zijn de opsporingshandelingen van de politie te coördineren en af te stemmen op een gezamenlijk actieplan.

5. De onderzoeksrechter en de pro-actieve recherche

Een teer punt is de controle door de onderzoeksrechter op pro-actieve opsporingsmethodes, zoals de infiltratie en observatie. Eigen aan deze methodes is dat zij niet geënt zijn op een klacht of aangifte, maar ertoe strekken inlichtingen te verzamelen over beraamde misdrijven of over beweerde criminele organisaties.⁵² Dit inzicht stelt de bevoegde instanties in staat te bepalen welk moment geschikt is om strafrechtelijk te kunnen ingrijpen. De pro-actieve recherche strekt er bijgevolg toe de zaak 'kant en klaar' te maken voor een strafrechtelijk onderzoek, verricht onder de leiding van het parket of de onderzoeksrechter.⁵³

In de geest van het Wetboek van Strafvordering dient opsporing echter gericht te zijn op de opheldering van reeds gepleegde misdrijven. Zo volgt uit artikel 47 Sv. dat de onderzoeksrechter pas een ambtshalve onderzoek mag instellen *na* een klacht of aangifte. Hierdoor ontstond al gauw de praktijk waarbij de politie op eigen houtje informatie verzamelt over beraamde misdrijven.⁵⁴ Daarbij maakt de politie gebruik van allerlei *James Bond*-methodes, die niet vooraf door een rechter worden getoetst. We denken ondermeer aan het gebruik van af luisterapparatuur of van infrarood camera's.

Door het 'vervroegen' van de opsporing naar de fase van het *beramen* is het strafforderlijk overheidsoptreden veel bedreigender geworden. Terwijl de klassieke opsporing steunt op aanwijzingen van schuld, kan bij pro-actieve opsporing iemands privacy worden gekrenkt zonder dat er enige veruitwendiging is van een misdadig voornemen. De vraag stelt zich daarom of het gebrek aan rechterlijke controle op de pro-actieve recherche vanuit rechtsbeschermend oogpunt nog wel verantwoord is. Het gevaar bestaat dat de politie op basis van een slechte prognose over het

52. Over de praktijk van het pro-actief opsporen zie GROENHUISEN, M.S. en NAEYE, J., 'De herstructurering van het voorbereidend onderzoek in strafzaken', in *Scherp toezicht. Van 'Boeventucht' tot 'Samenleving en criminaliteit'*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, p. 280; BOSLY, H.D., 'La régularité de la preuve en matière pénale', *J.T.*, 1992, p. 122; CROMBAG, H.F.M., VAN KOPPEN, P.J. en WAGENAAR, W.A., 'Wandelen in een strafforderlijk niemandsland', in *Criminele inlichtingen*, La Haye, Vuga, 1993, 35-50; VAN DEN WYNGAERT, C., o.c., p. 619; FIJNAUT, C., *De normering van het informatieve onderzoek in constitutioneel perspectief*, Deventer, Kluwer, 1994, 85 p.

53. IJZERMAN, P.D., 'Verschillende methoden, pro-actief en re-actief; de reguliere politie', *Delikt & Delinkwent*, 1995, p. 559.

54. VAN DEN WYNGAERT, C., o.c., p. 604; VAN OUIRIVE, L. en CAPPELLE, J., 'Twenty years of undercover policing in Belgium: the regulation of a risky police practice', in *Undercover. Police surveillance in comparative perspective*, Den Haag, Kluwer, 1995, 141-165.

misdadige voornemen diep in iemands persoonlijke levenssfeer binnendringt.⁵⁵ Het risico op een foute inschatting van criminele activiteiten is vooral groot als de politiediensten in een felle concurrentiestrijd verwickeld zijn. Pro-actieve recherche dreigt dan als een dekmantel te worden gebruikt om snel resultaten te behalen en het prestige van het eigen korps in de verf te zetten. Voorts is het denkbaar dat burgers die zich non-conformistisch gedragen of tot een bepaalde etnische groep behoren, voortdurend door de politie in het oog worden gehouden zonder dat iemand in staat is aan de rem te trekken.⁵⁶ Zorgwekkend in dit verband is de operatie 'Rebel', waarbij de Rijkswacht het doen en laten van duizenden Turkse allochtonen naging op basis van vage veronderstellingen over geplande criminele activiteiten.⁵⁷

Opdat de grondrechten van het individu niet op de helling zouden komen, is het nodig de pro-actieve opsporing onder een strak rechterlijk toezicht te plaatsen. Het huidige systeem, waarin enkel het parket optreedt als controle-orgaan, houdt op dit vlak onvoldoende rechtswaarborgen in. Als vervolgingsorgaan is het O.M. zo dicht bij de zaak betrokken dat een evenwichtige belangenafweging soms moeilijk te realiseren is.⁵⁸ Beter is de controle op de inzet van ingrijpende opsporingsmethodes toe te vertrouwen aan de onderzoeksrechter, die niet als partij bij de zaak betrokken is. Het inbouwen van rechterlijke controles is ook nodig om een consistente procesregeling tot stand te brengen. In de huidige stand van zaken vereisen 'klassieke' dwangmaatregelen een machtiging van de onderzoeksrechter, terwijl ingrijpende pro-actieve opsporingen het zonder een rechterlijk bevel kunnen stellen! Dit verschil kan niet meer gehandhaafd blijven, vermits de inbreuk op de privacy in beide gevallen even verregaand kan zijn. Het is zelfs mogelijk dat pro-actieve technieken veel meer de privacy van het individu aantasten dan een gewone (of re-actieve) dwangmaatregel. Zo is het afluisteren van gesprekken in woningen vaak meer ingrijpend omdat de geïnterviewde persoon ervan in het ongewisse blijft. Voor pro-actieve handelingen die het 'spiegelbeeld' vormen van klassieke dwangmaatregelen, zoals het gebruik van infra-rood camera's om zaken in een woning waar te nemen, is daarom evengoed een machtiging van de onderzoeksrechter vereist.

De rechterlijke controle door de onderzoeksrechter zou moeten gericht zijn op drie aspecten, die reeds in de Ministeriële Omzendbrieven van 24 april 1990 en 5 maart 1992 als criteria werden vooropgesteld.⁵⁹ Vooreerst dient hij na te gaan

55. CORSTENS, G.J.M., 'Vroegsporing', *Delikt & Delinkwent*, 1995, p. 3; IJZERMAN, P.D., 'Verschillende methoden, pro-actief en re-actief: de reguliere politie', *Delikt & Delinkwent*, 1995, p. 567.

56. CORSTENS, G.J.M., *l.c.*, p. 3.

57. Over deze groots opgezette 'doorlichting' zie WDB., 'Operatie Rebel: rijkswacht ging eigen gang', *De Morgen*, 4 juli 1996.

58. IJZERMAN, P.D., 'Verschillende methoden, pro-actief en re-actief: de reguliere politie', *Del. & Del.*, 1995, p. 567.

59. Circulaire Minister van Justitie van 24 april 1990 over de bijzondere opsporingstechnieken om de zware of georganiseerde criminaliteit te bestrijden, zoals gewijzigd door de Circulaire van 5 maart 1992, *onuitg.* Over de inhoud van deze omzendbrieven zie BOSLY, H.D., 'La régularité de la preuve en

of er *redelijke vermoedens* bestaan dat er in de nabije toekomst een strafbaar feit zal gepleegd worden. Deze vereiste vloeit voort uit artikel 8 E.V.R.M., op grond waarvan slechts inbreuk kan worden gemaakt op iemands persoonlijke levenssfeer als dit (ondermeer) nodig is om strafbare feiten te voorkomen of vast te stellen. De band tussen ingrijpende opsporingstechnieken en de opheldering van strafbare feiten moet bijgevolg duidelijk zijn, zoniet glijdt men af naar een politiestaat. Ten tweede zou de onderzoeksrechter controle moeten uitoefenen op de proportionaliteit van pro-actieve opsporingstechnieken. Ingrijpende opsporingen zoals langdurige observatie mogen slechts worden aangewend om ernstige vormen van criminaliteit te bestrijden.⁶⁰ Ook deze beperking is af te leiden uit artikel 8 E.V.R.M. Daaruit volgt dat inbreuken op iemands privacy slechts geoorloofd zijn voor zover dit nodig is in een democratische samenleving. Tenslotte zou ook de *subsidiariteit* van opsporingsstechnieken voorwerp van controle moeten zijn. Doordat er nog geen concrete schuldaanwijzingen zijn, mag niet te vlug worden overgegaan tot methodes die het privéleven van het individu aantasten. Pro-actieve recherche of 'vroegsporing' lijkt ons enkel verantwoord als 'klassieke' opsporingsmethodes ontoereikend zijn om strafbare feiten aan het licht te brengen.

Een punt van discussie is of de onderzoeksrechter ook de *operationele* leiding over de vroegsporing moet verwerven. Hoewel de pro-actieve opsporing uiteindelijk gericht is op het vaststellen van misdrijven, is deze nieuwe techniek moeilijk in te passen in een gerechtelijk onderzoek. De onderzoeksrechter kan slechts optreden op grond van een concrete tenlastelegging, dus *nadat* een strafbaar feit werd gepleegd.⁶¹ Zonder een formele tenlastelegging zou niet het parket, maar de onderzoeksrechter bepalen welke feiten voor vervolging in aanmerking komen. Daardoor zou een schaduw komen over de onpartijdigheid van de onderzoeksrechter. Een gerechtelijk onderzoek *full dress* is bijgevolg slechts mogelijk om reeds gepleegde misdrijven op te helderen, niet om inlichtingen te verzamelen over beraamde misdrijven. De controle op de pro-actieve recherche vergt daarom een systeem van *mini-instructies* of van *punctuele* tussenkomsten. Dit systeem houdt in dat de onderzoeksrechter oordeelt over de inzet van 'bijzondere' opsporingstechnieken zonder gelast te zijn met de dagelijkse leiding van het pro-actieve onderzoek. Nochtans mag de onderzoeksrechter geen passieve 'rechter van het onderzoek' worden, die slechts op initiatief van de politie zou mogen optreden. Deze magistraat kan immers niet zelf achterhalen of er nood is aan ingrijpende opsporingsmethodes. Daarvoor is hij geheel aangewezen op informatie die de politie hem verstrekt. Het gevaar is

→

matière pénale', *J.T.*, 1992, p. 123; DEMANET, G., 'Quelques problèmes pratiques générés par la loi du 5 août 1992 sur la fonction de police', *R.D.P.*, 1994, p. 157; VAN DEN WYNGAERT, C., *o.c.*, 1994, p. 620.

60. CORSTENS, G.J.M., 'Normatieve grenzen van opsporingsmethoden', *Del. & Del.*, 1995, p. 543.

61. DERIDDER, W., 'De relatie openbaar ministerie-rijkswacht', in *Een eigentijds openbaar ministerie*. Handelingen van het colloquium gehouden op het Paleis van Justitie te Brussel op 7 en 8 oktober 1994, Brussel, *B.S.*, 1994, p. 253.

dan groot dat de 'rechter van het onderzoek' slechts dient als een stempelmachine voor de politie, zodat een sluitende controle achterwege blijft.⁶²

Om ontsporingen te vermijden zou de onderzoeksrechter uit eigen beweging moeten kunnen nagaan of de informatie van de politie een volledig en betrouwbaar geheel vormt. Voorts is het van belang dat de onderzoeksrechter inzicht verwerft in de opsporingsstrategie van de politie en de voortgang van het onderzoek in het oog houdt.⁶³ Op geregelde tijdstippen zou hij de betrokken politieambtenaren moeten horen over de stand van het onderzoek en over de resultaten die zij daarmee hopen te bereiken. Zodra blijkt dat het onderzoek onvoldoende vorderingen maakt of op een dood spoor is beland, zou de onderzoeksrechter bevoegd moeten zijn om elk verder pro-actief onderzoek te verbieden. Op deze wijze voorkomt men dat de politie inbreuken maakt op iemands persoonlijke levenssfeer zonder dat daarvoor nog zwaarwichtige redenen bestaan.

6. Slotbeschouwingen

De structuur van het vooronderzoek en de rol van de onderzoeksrechter staan sedert enige tijd ter discussie. Een herbezinning op de strafvordering is nodig omdat de onderzoeksrechter niet meer de centrale positie inneemt die de wetgever voor hem zag weggelegd. De onderzoeksrechter blijkt vaak niet in staat effectief leiding te geven aan de politie, die steeds meer op de voorgrond treedt. Voorts worden ook pijlen gericht op de dubbele hoedanigheid van de onderzoeksrechter, die optreedt als opspoorder en als toetsend rechter. Deze cumulatie van functies zou eerder een bedreiging dan een waarborg zijn voor de verdachte.

Ondanks verschillende pogingen om de hervorming van het gerechtelijk onderzoek uit het slop te halen, is de kans vrij klein dat het debat over de figuur van de onderzoeksrechter snel tot een doorbraak leidt. Terwijl sommigen de afschaffing van het gerechtelijk onderzoek overwegen, achten anderen het noodzakelijk de onderzoeksrechter als leider van het onderzoek te handhaven. Het intrigerende van deze discussie is dat beide groepen van discutanten precies dezelfde argumenten aanbren- gen om hun stelling te staven.⁶⁴ Iedereen vindt dat het vooronderzoek op een doel- treffende manier moet worden verricht en onder een onpartijdig rechterlijk toezicht moet staan. Opmerkelijk is nu dat de critici van het systeem het gerechtelijk onder- zoek zien als de oorzaak van vertraging en tekort aan rechtsbescherming, terwijl de

62. DE ROOS, Th. A. en MOLS, G.P.M.F., 'Rechtsbijstand, toetsing en rechtsbescherming in het rapport Van Traa', *N.J.B.*, 1996, p. 210.

63. DE ROOS, Th. A. en MOLS, G.P.M.F., 'Rechtsbijstand, toetsing en rechtsbescherming in het rapport Van Traa', *N.J.B.*, 1996, p. 210.

64. GROENHUIJSEN, M.S., 'De herziening van het GVO als onderdeel van de taakverdeling tussen politie, justitie en het rechter-commissariaat', in *Afschaffing of herziening van het gerechtelijk vooronder- zoek*, Arnhem, Gouda Quint, 1991, p. 38.

voorstanders ervan menen dat een zelfstandige onderzoeksrechter juist de sleutel is tot een betere rechtsbedeling.

Om uit deze patstelling te geraken is de verleiding groot om te kiezen voor de 'goedkoopste' oplossing. Als men praktische overwegingen vooropstelt, komt het procesmodel waarin een 'rechter van het onderzoek' optreedt als eerste keuze naar voor. In dit model staan enkel het parket en de politie in voor de opsporing, zodat alle strafzaken volgens eenzelfde stramien kunnen afgehandeld worden. Ook vermijdt men dat de onderzoeksrechter het werk van de politie overdoet en de behandeling van de zaak ten gronde aldus vertraagt. Het is dan ook niet verwonderlijk dat de regering de deur openzette voor een 'rechter van het onderzoek'. In haar regeringsverklaring nam zij zich voor een systeem uit te werken waarbij het O.M. de onderzoeksrechter kan inschakelen zonder de leiding van het onderzoek aan hem te moeten overdragen.⁶⁵ De onderzoeksrechter zou daardoor nog slechts vanop afstand de politie kunnen controleren.

Men moet er zich echter voor hoeden dat met de invoering van een 'rechter van het onderzoek' geen paard van Troje wordt binnengehaald: een constructie die mooi oogt, doch beladen is met een inhoud die het systeem uit evenwicht brengt en in elkaar doet storten. Een onderzoeksrechter die zich op de achtergrond moet houden kan geen echte bescherming bieden tegen een eenzijdig optreden van de politie. De afstand die hierdoor ontstaat bevordert theoretisch de onpartijdigheid, doch het gevaar bestaat dat een 'rechter van het onderzoek' praktisch over te weinig informatie beschikt om de opportuniteit van dwangmiddelen te beoordelen.⁶⁶ Het is nodig een strak rechterlijk toezicht te organiseren, zodat tijdig bescherming kan worden verleend tegen activiteiten van de politie die een ernstige inbreuk vormen op de privacy van het individu. Effectieve controle is echter alleen maar mogelijk als de onderzoeksrechter zelf de betrouwbaarheid van alle nuttige bewijsgegevens kan nagaan en bijgevolg de leiding verwerft over het onderzoek.

Het behoud van de onderzoeksrechter volstaat nochtans niet om een doeltreffende en eerlijke strafrechtsbedeling tot stand te brengen. De wetgever die de onderzoeksrechter wil behouden, moet hem tevens in de gelegenheid stellen zijn controlerende functie behoorlijk uit te oefenen. Dit veronderstelt dat de onderzoeksrechter behoorlijk moet opgeleid zijn en over de nodige middelen moet beschikken om zijn dubbele taak van opspoorder en van toetsend rechter degelijk uit te voeren.⁶⁷ Zolang deze doeleinden niet gerealiseerd zijn, zal het moeilijk blijven het gerechtelijk onderzoek als aparte onderzoeksvorm te handhaven. Maar eens aan die vereisten

65. Krachtlijnen voor het federaal regeringsprogramma, *Parl. St.*, Kamer, Buitengewone Zitting, 1995, 23/1-1995, p. 44: 'Maatregelen zullen worden uitgewerkt inzake: a) modernisering van het strafrechtelijk beleid, ondermeer door: [...] de mogelijkheid te bieden voor het openbaar ministerie om de onderzoeksrechter te vragen bepaalde daden te stellen die onder zijn bevoegdheid vallen, zonder echter het onderzoek te moeten instellen'.

66. VERSTRAETEN, R., 'Enige bedenkingen omtrent de strafprocesrechtelijke implicaties van de voorstellen van de parlementaire onderzoekscommissie inzake banditisme en terrorisme', *Panopticon*, 1990, p. 555.

67. CORSTENS, G.J.M., 'Vroegsporing', *Del. & Del.*, 1995, p. 4.

voldaan, blijkt het gerechtelijk onderzoek de meest soliede waarborg voor onpartijdigheid, bescherming van de verdachte en bescherming van de maatschappij.

Dr. Bart DE SMET
Navorser U.I.A.
november 1996